

ALENA PROKOPOVÁ / 18. 4. 2017

Přes kosti mrtvých

Agnieszka Hollandová natočila „pohádku o hněvu slabých“ jako kriminální, ekofeministickou moralitu.

Režisérka Agnieszka Hollandová umí i ve svých osmašedesáti letech překvapovat – a nejen ty většinové diváky, kteří si ji před čtyřmi lety pevně zafixovali jako klasickou vypravěčku díky dvoudílnému televiznímu filmu *Hořící keř*. Umělecky i divácky úspěšné drama o palachiádě bylo v rámci filmografie Hollandové stejného druhu jako příběh polského duchovního Jerzyho Popieluszka *Jak zabít kněze* (1988), rimboudovská variace *Úplné zatmění* (1995), evokace osudů zestárlého hudebního génia *Ve stínu Beethovena* (1990) i variace na zbojnické téma *Jánošík – Pravdivá historie* (2009). I když jde o životopisné projekty, režisérka si v nich našla a vymezila prostor pro vyjádření vlastních témat. Stejně je tomu i s těmi početnými režisérčinými filmy, které jsou ukotveny v literárních předlohách: navzdory osobitosti spisovatelova stylu v nich Hollandová zůstává autorským způsobem přítomna. Tak tomu bylo v různých televizních projektech (*Largo desolato* /1991/, seriál *Rosemary's Baby* /2014/) a před šesti lety i ve válečném dramatu *V temnotě*, jež adaptovalo knižní předlohu Roberta Marshalla a jež bylo zatím posledním filmem Hollandové, který se objevil v českých kinech.

Do těch nyní přichází režisérčin nejnovější projekt – adaptace „morálního thrilleru“ *Svůj vůz i pluh ved' přes kosti mrtvých* (2009; česky nakladatelství Host 2010), který napsala ceněná a čtená současná polská spisovatelka Olga Tokarczuková (jež se podílela i na scénáři filmu). Knižní předloha poskytla Hollandové pozoruhodnou startovní pozici: stárnoucí protagonistka, Janina Duszejková, svůj románový příběh vypráví v první osobě a je postavou extrémní a svým okolím považovanou za bláznivou – a tudíž je i ve filmu sdílejícím její pohled na svět vypravěčkou značně „nespolehlivou“.

Postavy, které mají „svou pravdu“, Agnieszku Hollandovou zajímají od jejího slavného krátkého snímku *Hřích boha* (1970), který natočila na pražské FAMU – ať už jejich příběhy podává s objektivním nadhledem, nebo ve vyprávění respektuje jejich „posunutou“ optiku. Ta je zpravidla podmíněna morálním imperativem zkoumaným v podmínkách současného „amorálního“ světa – v případě nejnovějšího filmu rovnou křesťanským příkázáním „nezabiješ“. Téma filmu *Přes kosti mrtvých* tak připomíná díla polského kina morálního neklidu, konkrétně *Dekalog* Krzysztofa Kieślowského. Jedním z producentů filmu je ostatně v rámci společnosti Tor Film Production i jedna z klíčových osobností tohoto hnutí – Krzysztof Zanussi, u kterého Hollandová začínala jako asistentka režie.

Ženské hledisko je ve filmu klíčové a jeho protagonistka působí jako jeho ultimativní nositelka. Janina Duszejková je osamělá, stárnoucí žena, bývalá inženýrka, která stavěla mosty na Blízkém východě. Nyní žije na venkovské samotě na česko-polském pomezí ve společnosti dvou psů, které vnímá spíš jako své děti, vyučuje angličtinu ve škole v nedalekém městečku – a kam vkročí, tam svobodně demonstruje své životní přesvědčení. Svět vnímá Janina komplexně, v souladu s přirozeným řádem miluje přírodu – a nenávidí myslivce. Na lov se ovšem v patriarchálně uspořádaném společenství vydávají téměř všichni muži (včetně místního kněze). Součástí tohoto ostře polarizovaného světa je i pohrdání ženami – a hrdá podivínka ze samoty, která tvrdí, že série vražd děsících městečko a matoucích místní policii je dílem pomstychtivé přírody, je ztělesněním všeho, čemu tamní muži nerozumějí, protože se toho obávají.

„Náš film by mohl nést název: Tahle země není pro staré ženy. Svět, ve kterém žijeme a kde se tento příběh odehrává, je takovým místem. Hlavní postava je upřímná, vášnivá, štedrá, inteligentní, ale i šílená. Šílená vzteky, posedlostí zvířaty a soucitem k marginalizovaným lidem. Překypuje rebelií a rozhořčením,“ vysvětluje Agnieszka Hollandová.

V sugestivním podání Agnieszky Mandatové vnímá Janina svět nelítostně, v intencích svých astrologických bádání i pouček o reinkarnaci. A posunuje se rychle k okamžiku, kdy se stává otevřeným nepřítelem society, jejíž vnitřní pravdu neomylně vidí. Naštěstí nezůstává sama: na její straně je mlčenlivý soused Matoga (Wiktor Zborowski),

utiskovaná milenka majitele liščí farmy, již Janina přezdívá Dobrá Zpráva (Patrycja Wolná), a morálně citlivý student Dyzio (Jakub Gierszal). „Zvenčí“ vstupuje do hrdinčina světa olomoucký entomolog Boros Schneider (Miroslav Krobot), s nímž je snadné prožít neobvyklou letní romanci. Sdílet s Janinou její pravdu je však i pro její přátele stále těžší...

Složitě téma je zastřešené názvem, jenž je citátem z díla mystického anglického básníka Williama Blakea – a kromě „těžkých“ motivů zla i hříchu a rovnosti či nerovnosti všech živých bytostí si vynucuje i rafinovanou „mezižánrovou“ formu. Detektivka s prvky černé komedie je současně neveselým podobenstvím o pozici silných a slabých v současných civilizačních kontextech.

„Jde o hořký obraz našeho světa, kde jsou lidé i zvířata, staří i slabí, bezbranní vůči brutalitě a blbosti,“ vysvětluje Hollandová. „Bezbranní být nechtějí, takže příběh představuje takovou fantazii pomsty trochu jako v Tarantinových filmech. Zaujalo mě taky, že hrdinkou je žena mé generace. Je pošetilá a většina mých kamarádek je bláznivá, takže se s ní plně ztotožňuji.“

Na scénáři filmu s režisérkou spolupracoval Štěpán Hulík, jenž byl autorem scénáře *Hořícího keře*. S předchozím česko-polským projektem spojují film i střihač Pavel Hrdlička, herec Miroslav Krobot i produkční společnost nutprodukce, která se na náročném koprodukčním filmu podílela za Českou republiku. Hollandová snímek považuje za nejčestější ze svých děl, také díky černému humoru, který má podle ní v české kinematografii velkou tradici už od šedesátých let minulého století.

Na komplikované, emocionálně pojaté obrazové koncepci snímku se podepsalo nezvyklé množství kameramanů: práci Rafała Paradowského, Tomasze Naumiuka a Tomáše Juríčka sjednotila kameramanka Jolanta Dylewská. Podobně jako na řadě svých předchozích filmů, i tentokrát režisérka spolupracovala s hudebním skladatelem Antonim Komasa-Łazarkiewiczem. Při natáčení, které probíhalo v příhraničním Kladsku, se Hollandová – jako už několikrát předtím – mohla opřít o svou dceru, režisérku Kasiu Adamikovou.

Svou „pohádku o hněvu slabých“ obě režisérky úspěšně uvedly v hlavní soutěži na letošním Berlinale, odkud si odnesly Stříbrného medvěda – Cenu Alfreda Bauera.

Přes kosti mrtvých (Polsko – ČR – Německo – Švédsko – Slovensko

2017). Režie: Agnieszka Hollandová (spolupráce Kasia Adamiková), scénář: Agnieszka Hollandová, Olga Tokarczuková, kamera: Jolanta Dylewská, Rafał Paradowski, hudba: Antoni Komasa-Łazarkiewicz, střih: Pavel Hrdlička, hrají: Agnieszka Mandatová, Wiktor Zborowski, Mirosław Krobot, Jakub Gierszał, Tomasz Kot, Borys Szyc, Marcin Bosak, Patrycja Volná, Katarzyna Hermanová, Sebastian Pawlak a další. CinemArt, 128 min. Premiéra: 20. 4. 2017.